

Szpilczyński, Stanisław

"Essai sur la Médecine Égyptienne de l'époque pharaonique", Gustave Lefebvre, Paris 1956 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 3/3, 483-484

1958

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w Polsce w latach 1953—1955. Z jednej strony świadczy to o pewnym zainteresowaniu Zachodu rozwojem naszej historii nauki; z drugiej jednak strony nie zorientowany w polskim ruchu wydawniczym czytelnik mógłby sądzić, iż w Polsce w ostatnich latach ukazały się tylko nieliczne artykuły z dziedziny historii nauki i techniki.

Miejmy nadzieję, iż sytuacja ta ulegnie wkrótce poprawie. Zakład Historii Nauki PAN nawiązał bowiem ostatnio żywszy kontakt z *Centre National de la Recherche Scientifique* — wysyłając na prośbę redakcji szereg notek z artykułów publikowanych w „Studiach i materiałach z dziejów nauki polskiej“ i w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki“.

J. Adamczyk i I. Stasiewiczówna

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

Gustave Lefebvre, *Essai sur la Médecine Égyptienne de l'époque pharaonique*, Press Universitaires de France, Paris 1956, s. 216.

W zakładzie filologii prowadzonym przez autora studiowali w latach 1934—1938 język i gramatykę papyrusów dwaj lekarze paryskich szpitali, H. Deron i J. F. Porge. Swoimi zamiłowaniem zachęcili mistrza do głębszych badań nad egipską medycyną. Pierwsze ich wyniki ukazały się drukiem w 1953 r. pod tyt. *Tableau des parties du corps humain mentionnées par les Égyptiens*. Po przeprowadzeniu dalszych badań i uwzględnieniu krytycznych prac (Breasted, Chassinat, Dawson, Ebbel, Grapow, Jonckheere, Keimer, Loret) autor opublikował niniejszą rozprawę. Ma ona postać systematycznego wykładu, który obejmuje całokształt dotychczasowej wiedzy o egipskiej medycynie. Zaczyna się od ogólnych uwag o jej początkach rozwoju i zmierzchu, stosunku do religii, magii. Z kolei mowa jest o lekarzach egipskich, sposobach nabywania wiedzy lekarskiej przez nich i działalności. Następne rozdziały poświęcone są osiągnięciom teoretycznym i praktycznym egipskiej wiedzy lekarskiej. Wiele miejsca poświęcone jest okulistyce, której sława może najbardziej dochowała się w pamięci do naszych czasów: omówione jest np. leczenie spojówek, rzęs itd. W dziedzinie chorób kobiecych Egipcjanie mieli również wielkie osiągnięcia. Z dalszych rozdziałów wynika, że chirurgiczna wiedza egipska poza nastawianiem i leczeniem złamań, zwichnięć, obejmuje stosunkowo mały zakres odpowiadający tzw. „małej chirurgii“.

Jak już wspomniano w łączności z opisem poszczególnych chorób w papyrusach, podane są również lekarstwa. Składają się na nie środki roślinne, a więc zioła, kwiaty, krzewy, drzewa, jak i zwierzęce: krew, wątroba, mięso, żółć (z wołu, lwa, krokodyla, hipopotama, ptaków). W uzyciu było ponadto mleko kobiece i ekskrementy ludzkie. Użycie miodu pszczelego podobnie jak wosku jest kilkadziesiąt razy wymieniane w papyrusach przy różnych okolicznościach. Również ryby były zalecane w medycynie egipskiej. Królestwo minerałów w terapii obejmowało biel ołowianą, miedź „złocistą“, alabaster, różne krzemki, sole, ziemie, szmaragd, piaski itd. W wielu przypadkach chorobowych zalecano wody mineralne. Postać leków była różna: proszki, maści, czopki, inhalacje itp.

Interesujący obraz osiągnięć medycyny egipskiej potraktował autor jako wkład do badań nad dziejami cywilizacji śródziemnomorskiej, jednej z najstarszych, które przetrwały jeszcze do V w. przed naszą erą. Wtedy to przejęli ją Grecy i skierowali na nowe tory.

St. Szp.

Henryk Barycz, *Dzieje nauki w Polsce w epoce Odrodzenia*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1957, s. 243. Wydanie drugie poprawione i rozszerzone.

Zanim zabiorą głos liczni specjaliści (historycy różnych dziedzin nauki, kultury itd.), zwrócić trzeba uwagę czytelników na ważną pozycję, jaka ostatnio wzbogaciła niewielką stosunkowo — choć stale wzrastającą — liczbę książek poświęconych węzłowym zagadnieniom dziejów nauki polskiej.

Autor — jeden z najwybitniejszych polskich historyków kultury — opracowując syntetyczne ujęcie historii polskiej nauki renesansowej, oparł się zarówno na własnych wieloletnich studiach nad rękopisami i starodrukami jak i na literaturze przedmiotu. Literatura to dość rozproszona i fragmentaryczna, a próbę całościowego ujęcia zagadnienia stanowią dotychczas jedynie: rozprawa Kazimierza Dobrowolskiego pt. *Studia nad kulturą naukową w Polsce do schyłku XVI stulecia* („Nauka Polska“ 1933, XVIII) oraz dwa tomy *Historia nauki* wydane w roku 1956, jako część obszernego wydawnictwa *Odrodzenie w Polsce*, będącego pokłosiem Sesji Naukowej PAN w 1953 roku.

Książka jest pogłębioną wersją obszernego referatu, który autor przedstawił podczas tej sesji. Henryk Barycz zgrupował materiał swej pracy w pięciu częściach. Pierwsza omawia główne linie rozwoju polskiej nauki renesansowej, a więc jej stosunek do nauki średniowiecznej, podłoże społeczno-gospodarcze, istotę renesansowego przełomu oraz narodziny, rozwój i zmierzch nauki owych czasów.

W drugiej części poruszone zostały zagadnienia organizacji pracy naukowej i warunków życia intelektualnego: szkolnictwo, stowarzyszenia literacko-naukowe, mecenat, stosunki wydawnicze, sytuacja uczonych itd. W trzeciej i czwartej części autor omawia kolejno dążenia i osiągnięcia nauk humanistycznych oraz rozwój nauk matematyczno-przyrodniczych. „Zamknięcie“ stanowi próbę skrótowego przedstawienia ogólnych właściwości i znamion polskiej nauki renesansowej.

Sposób ujęcia problemu stanowi — jak widać — kompromis pomiędzy tradycyjnym, „dziedzinowym“ sposobem traktowania tego rodzaju zagadnień (polega on na zreferowaniu w poszczególnych rozdziałach historii różnych dyscyplin) a ujęciem „syntetyczno-problemowym“. To ostatnie zakłada, że historia kultury — a więc i historia nauki — jest czymś różnym od sumy zjawisk występujących w poszczególnych dziedzinach: akcentuje współzależność między rozwojem myśli poznawczej a innymi elementami rozwoju kulturalnego, społecznego i ekonomicznego środowiska (np. sposoby przekazywania kultury, jej przełamywanie się w ramach społecznej organizacji itp.), wysuwając na czoło rozważania na temat zagadnienia sposobów opanowania przyrody, metod pracy intelektualnej itd.